

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H. C. van der Ent, Katwijk aan Zee; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn,

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, Meerkkerk. Telefoon 01837 - 1357

ADMINISTRATIE:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrekening 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn. Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Vijanden gemaakt tot burgers van de Gods-stad

. . . Ik zal Rahab en Babel vermelden degenen, die Mij kennen; zie de Filistijn en de Tyriër met de Moor, deze is aldaar geboren . . .

Psalm 87 : 4

In Psalm 87 horen we Pinksterklanken. Profetisch zingt de dichter van het wonder van de Pinksterdag, dat de Heere Zijn Geest uitstort op alle vlees. Maar dan zijn deze klanken er hier in verband met de Kerk des Heeren.

Allereerst is deze psalm de psalm van Gods Sion. De dichter ziet Jeruzalem en weet geestelijk de heerlijkheid en schoonheid van de Gods-stad te onderscheiden. En door Gods Geest meegevoerd gaat hij zingen van de wonderen van de geestelijke Gods-stad, waarvan Jeruzalem een afschaduwing is.

Is op zichzelf de Gods-stad al geen wonder? Machtig veel vijanden keren zich telkens tegen deze stad. En toch . . . hoezeer benauwd, zij komt niet om en heeft een eeuwige bestemming. Omdat een wonder achter haar ligt. Het is het wonder van Gods vrijmachtige verkiezing. De grondslag ligt op de bergen der heiligheid. Bergen zijn het beeld van de ontoegankelijkheid en de onveranderlijke vastheid. Op heilige hemelbergen ligt Sion gegrond. Geen mens heeft de Kerk uitgedacht. In eeuwige liefde heeft God Zijn stad bepaald. In de Raad des Vredes heeft een Drieëinig God gesproken, dat die stad er zal zijn in het bloed van het Lam. Wie zal ooit deze fundamenten omverwerpen? Vast ligt Gods Kerk daarin gegrond. „Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het Verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer . . .”

De dichter is niet zo vlug klaar met het vermelden der wonderen. Zeer heerlijke dingen worden van de stad Gods gesproken. In haar en van haar wordt getuigd van de grootheid van Gods genade, van Zijn eeuwige trouw en van de lof van Gods Naam. En toch zeker ook hierin, dat de Heere vijanden maakt tot burgers van deze stad. Luister: „Ik zal Rahab en Babel vermelden onder degenen, die Mij kennen; zie de Filistijn en de Tyriër met de Moor, deze is aldaar geboren”. Hoe is het mogelijk? Rahab en Babel zullen God kennen. De Filistijn, de Tyriër en de Moor als geboren burgers bekend staan.

't Gaat hier over vijanden. Israël was geklemd tussen Egypte-Rahab en Babel. Telkens konden die twee vijanden Israël onder de voet lopen. En wist Sion niet van de verdrukking in Egypte? Van de ballingschap in Babel?

En dan: de vijanden dichtbij: de Filistijn, die als aartsvijand telkens geprobeerd had Israël te overheersen, de Tyriër, die de afgodendienst naar Israël had overgebracht. Tenslotte: de Moor, die voor het besef van de Israëliet woonde aan de einden der aarde.

Vijanden, afgodendienaars van het ergste soort. Wat moeten zij binnen de Gods-stad als burgers doen? Vervloekt door de Wet van de heilige God, Die alleen kan zeggen: verboden toegang. En toch . . . het staat hier, God zegt het: burgers

zullen zij zijn van die stad.

Beluister hier dan de wond'ren van Gods genade: „Wie Mozes' Wet reeds had gevloekt, als hellewormen had geboekt, wordt deze vrijstad opgedaan.”

Verdiend hebben zij om buiten te blijven. In Christus krijgen ze de toegang ontsloten. Deze is aldaar geboren.

Het wonder van genade klinkt door in het woord „geboren”. Tot 3 x toe lezen we in deze psalm: geboren. Het burgerschap van de geestelijke Gods-stad is een zaak van geboorte. Wel zijn ze allen in hun vleselijke afkomst uit Egypte, Babel enz. Afgodendienaars. Maar God doet ze geboren worden door de Heilige Geest tot burger van Zijn Sion.

Geboorte is geen zaak van allemaal tegelijk. De één na de ander wordt geboren, persoon voor persoon. En dan is het zo wonderlijk, dan gaat Egypte de spraak van Kanaän spreken! Jesaja heeft het geprofeteerd dat er een overblijfsel zal zijn uit Egypte. Uit Babel uit het land der Filistijnen, uit Tyrus zal de Heere toevoegen tot de geestelijke Gods-stad. En de kamerling van Candacé, een Moorman wordt getrokken met koorden van eeuwige liefde. Het aards Jeruzalem kan hem geen zaligheid geven. Zonder vrede maar met Gods Woord verlaat hij de stad. En ziet, God weet hem door middel van Filippus de lijdende Knecht des Heeren voor te stellen. In het bloed van Jezus gaan voor hem de poorten open van het geestelijk Jeruzalem.

Dan worden zij burgers. De Heere schrijft hen zelf als burgers van die stad op met het bloed van het Lam. In Zijn Goddelijk hart hebben ze een plaats en door de Heilige Geest worden ze getrokken en geleid, van hun burgerschap langs de weg van het geloof verzekerd.

Dat is het Evangelie van genade. Nu kan de grootste zondaar en zondares zalig worden. De Filistijn, de Tyriër met de Moor . . . In het bloed van het Lam kan er gepredikt worden, dat er ingang door de poorten van die stad te verkrijgen is.

Misschien denkt ge: „zou die ingang voor mij wel nodig zijn? Ik ben toch geboren op het erf van Gods Verbond.” Bedrieg uzelf niet. Al zijn we geen „heidenen”, zonder het wonder van genade zullen we buiten blijven. De Heere geeft de voorrechten niet om er rustig uw hoofd op neer te leggen, maar om er mee werkzaam te zijn. De Heere bemint de poorten Sions boven de woningen Jacobs om ook gedurig in de weg der midelen Hem te zoeken. Hij wil Zich laten vinden. Die door de poorten doorgaan in het bloed van het Lam zullen begerig gemaakt worden, dat de Gods-stad meerdere burgers zal krijgen. In afhankelijkheid van de Heere mogen ze spreken van de wonderen van Sion. Zij vermelden de grote genade Gods en roepen het allen toe, die van verre staan: „houdt aan, grijpt moed en rust niet eer ge binnen de poorten zijt.” Er is moed te putten uit het wonder, dat de Heere vijanden tot burgers maakt.

En binnen de poorten mogen ze zich verheugen in de fonteynen des heils. Daar verstaat de Israëliet de Egyptenaar, de Filistijn de Tyriër, omdat zij één taal spreken. Zeker, de burgers van deze stad blijven hier onvolmaakt en hun afkomst komt telkens nog openbaar. Ze dreigen nog om te komen in de strijd. Maar toch: de fundamenten zijn zeker en door het geloof leren ze

VAN DE ADMINISTRATIE

Wie kan mij helpen aan het juiste adres van C. Westering, Aarweg 9 Nunspeet? De P.T.T. zond ons blad retour, zonder opgaaf van reden. Ook mogen wij weer een 8-tal nieuwe abonnees doorgeven, met dank aan hen die daaraan medewerkten. Sinds de vorige opgaaf ontvielen ons 4 abonnees door de dood, wat ons steeds weer predikt, dat wij hier geen blijvende stad hebben. Laten wij deze prediking ter harte nemen terwijl wij nog leven in het heden der genade. Enkele giften mochten wij tevens ontvangen, te weten f 10,- uit de kollekte van de kerk te Dordrecht (C.) en 1 x f 10,-, 3 x f 2,50. Met dankbaarheid vermelden wij ook deze stoffelijke blijken van medeleven. Da vakantietijd is inmiddels weer begonnen, welke tijd meestal voor de Administratie rustig is, waarom wij op al onze abonnees een beroep doen, om de uitgave van „Bewaar het Pand” niet te vergeten. Wie verrast ons in deze periode?

Adm. „Bewaar het Pand”, Kwartelstraat 74 Alphen aan den Rijn. Giro 70 43 50.

v. d. L.

steeds meer uit die fundamenten te leven. En daarom zullen ze straks binnenkomen in de hemelse heerlijkheid van deze stad.

Daar zal geen Satan de snaren van hun harp meer kunnen verbreken, maar zullen ze eeuwig zingen van het wonder: verlossing gevonden door het Lam. Dan wordt Gods Naam met lofgejuich geprezen.

D. Slagboom.

VAN DE REDACTIE

We hopen maandag 28 juni a.s. voor ruim drie weken weer naar onze kinderen in Canada te gaan.

De andere leden van de commissie van redactie van „Bewaar het Pand” hebben er toe meege werkt, dat de verschijning van ons blad in de komende weken op tijd kan plaats vinden. Het gebeurt regelmatig, dat adverteerders hun advertenties rechtstreeks naar mijn adres zenden. Daar is geen enkel bezwaar tegen. Daardoor kunnen advertenties, die wat laat binnenkomen, meestal nog wel worden geplaatst. Maar laat men voor de twee volgende nummers geen advertenties naar mij zenden, maar naar de administratie te Alphen aan den Rijn. Onze Administrateur zal er voor zorgen, dat ze bij de drukker terecht komen.

Voor de medewerking bij voorbaat dank.

B.

ONTMOETINGS DAG TE KAMPEN

D.V. ZATERDAG 28 AUGUSTUS 1976

We willen deze dag in uw gedachten levendig houden en u opwekken zo mogelijk, dus D.V. dan naar Kampen te komen.

De namen van de sprekers noemen we in volgorde van hun spreekbeurt: de predikanten Blom, Slagboom, Kok Sr., Van Leeuwen, Tanis en Van der Ent.

B.

HET EVANGELIE VAN CHRISTUS

50

In het leven der genade is het een leven vanuit de wet van Christus, die door Zijn Geest geschreven werd in het hart. En daar Christus Zijn wet volmaakt en Gode verheerlijkend heeft onderhouden, is Hij ons tot stuwkracht en voorbeeld. Het innig verlangen Hem gelijkvormig te mogen worden, vervult het hart met de be-

leving van onze afhankelijkheid, die door Christus beschreven werd met dit woord: „Ik ben de Wijnstok en gij de ranken; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen.” En daarin gaat het niet om een godsdienstige beschouwing, doch om de innerlijke beleving des harten door Zijn Geest. Een zaak die ons door Paulus op het hart gebonden wordt, daar zij het geestelijke leven raakt in al haar oefeningen. „Want zo iemand meent iets te zijn, daar hij niets is, die bedriegt zichzelf in zijn gemoed.”

En dat een mens meent iets te zijn en denkt iets te kunnen worden vanuit de wortel van eigen-gerechtigheid, is ons bekend, zodat hij keer op keer voor een bittere teleurstelling komt te staan. Hij komt door zichzelf te bedriegen in zijn gemoed, met zichzelf bedrogen uit.

De mens is in zijn bedriegelijk bestaan onverbetterlijk. Want hij meent een leugenaar te zijn omdat hij liegt. En als hij nu maar niet liegt, dan houdt hij op leugenaar te zijn. Maar de mens die vanuit de Schrift weet dat elk mens als leugenaar op de wereld komt, beseft er iets van dat hij liegt, omdat hij een geboren leugenaar is. En dat raakt niet het minst het godsdienstige leven, waardoor Christus aan het kruis genageld werd. Hij meent iets te zijn, daar hij niets is. Want wij zijn van nature onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. En hoe kan daarin nu verandering komen? Een vraag die niet vanuit de mens, doch alleen vanuit de wedergeboorte beantwoord kan worden. „Een iegelijk die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want Zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.”

Vanuit de majesteit van Gods hoogheid, heiligheid en rechtvaardigheid, wordt het beseft dat wij bij Hem minder geacht zijn als een druppel van een emmer en een stofje van de weegschaal. Het wordt ons vanuit de Waarheid betuigd, dat de mens vanuit zichzelf de Heere niet iets goeds heeft aan te bieden. En door te vertrouwen op de gave van Gods algemene genade, kan hij voor God niet bestaan. Daar bedriegt de mens zichzelf mee in zijn gemoed. Want dan bouwt hij het huis van zijn verwachting voor de eeuwigheid op een zandgrond, die weggespoeld zal worden. Maar een iegelijk beproeve zijn eigen werk; en alsdan zal hij aan zichzelf en alleen roem hebben, en niet aan een ander.”

Door zich zelf te meten met de maat van een ander, dan kiest de mens in de bedriegelijkheid van zijn bestaan, een maatstaf waar hij zelf ver boven verheven staat. En alsdan zal hij roem hebben aan zichzelf, want hij is beter dan de ander, die hij kiest voor zijn maatstaf.

Maar komt de mens met die beproeving van zijn werk te staan in Gods gericht, dan zal dat te licht bevonden worden. Want in Zijn gericht is alleen de borggerechtigheid van Christus de enige en eeuwige geldende gerechtigheid. „Want een iegelijk zal zijn eigen pak dragen.”

Elk mens zal met zijn levenspak staan in het gericht voor het aangezicht des Heeren. „En ziet,” zegt Christus bij monde van de ziener op het eiland Patmos, „Ik kom haastelijk; en Mijn loon is met Mij, om een iegelijk te vergelden gelijk zijn werk zal zijn.” En dan zal het gaan om de innerlijke levensverhouding tegenover de „Christus, de Zalmaker der wereld”. En Hij is het door God verordineerde Middel tegen de zonde. Of is het nog niet geworden de vraag van ons hart: „Is er enig middel waardoor wij deze straf ontgaan mochten en wederom tot genade komen?” Wee de mens als dat aan zijn hart en leven voorbij gaat. Door niet gelet te hebben op de welaangename tijd, de dag der zaligheid, daar de Schrift zegt: „Zie nu is het de welaangename tijd; zie nu is het de dag der zaligheid.”

Op deze vraag: „Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen?” zal geen antwoord zijn. En wie denkt zich te kunnen verontschuldigen, moet letten op de vraag die de man zonder bruiloftskleed gesteld werd: „Vriend, hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aan hebbende? En hij verstomde.” De man had niet één woord tot zijn verontschuldiging in te brengen.

Laat ons toch denken aan de rijke man die de lokstem van Mozes en de profeten niet ter harte genomen had tot zijn bekering, want hij dacht genoeg te hebben aan zijn godsdienst.

En daar de Galaten de inzettingen van de openbare eredienst hadden verkregen, moesten die ook in stand gehouden worden, naar de regel van

dit woord: „En die onderwezen wordt in het Woord, dele mede alle goederen dengene die hem onderwijst.” De Heere wil dat het onderwijs ge-waardeerd wordt als geschenk van Hem, om ons wijs te maken tot zaligheid.

En daar wij een dwaalziek hart hebben, om af te wijken van de rechte wegen des Heeren wordt het ons in Zijn Naam betuigd: „Dwaalt niet,” want daartoe is ons het Woord geschonken tot onderwijzing. En al is Gods Woord door de waanwijze mens nog zoveel smaadheid aangedaan, de Heere woont toch nog met Zijn levend en eeuwigblijvend Woord onder ons. En vandaar werkt Hij door Zijn Geest het geloof dat de wereld overwint. Om als daders des Woords in Zijn kracht staan tegenover allerlei wind van leer, om daarin te volharden.

Het hangt, Gode zij dank, niet af van de welwillendheid des mensen het Woord al of niet aan te nemen als het zaad der wedergeboorte tot regel des levens. Het welbehagen des Heeren zal door de hand van Zijn Knecht geduriglijk voortgaan. „God laat Zich niet bespotten.” Hij zal als Rechter van hemel en aarde ons ten gerichte dagen. De Heere heeft uit kracht van schepping en voorzienigheid recht op ons. En te meer, daar Hij Zijn Woord verzegeld heeft aan ons voorhoofd, om 't ons daarmee krachtig te betuigen, dat Hij in al Zijn spreken waarachtig is. De Heilige Geest zegt: „Heden, indien gij Zijn stem hoort, zo verhardt uw harten niet.” „Want zo wat de mens zaait, dat zal hij ook maaien.” En dan gaat het hier vanuit Gods barmhartigheid om de werken der barmhartigheid. Vanuit Gods barmhartigheid was Efraïm de Heere een dierbare zoon, een troetelkind. En de Heere dacht aan hem en vandaar uit rommelden Zijn ingewanden over hem van barmhartigheid.

Galaten 6 : 3 - 4.

R. Kok

DE HEIDELBERGSE CATECHISMUS

4

Van het leven van Caspar Olevianus is ons meer bekend dan van het leven van Zacharias Ursinus. 10 Augustus 1536 werd hij te Triër geboren. Daar zijn ouders behoorden tot de Rooms-Katholieke kerk werd hij gedoopt in de kerk van de H. Laurentius. Bij het opgroeien bleek hij een talentvolle knaap te zijn. Op de lagere school gaf een bejaarde geestelijke godsdienstonderwijs en dat onderwijs trof hem. Er werd gesproken over de verzoeningsdood des Heeren, als de enige troost in leven en sterven, als de éne parel van grote waarde. Dit is hem bijgebleven als een vonkje van de rechte kennis van het offer van Christus, totdat God hem later tot de volle kennis des heils bracht. Olevianus heeft deze geestelijke nooit vergeten. In de inleiding van zijn verklaring van de Apostolische geloofsbelijdenis (1576) wekt hij de toekomstige predikanten op tot een brandende ijver voor de waarheid Gods en tot een opofferende liefde voor Christus en Zijn kerk en werpt dan ook een blik terug in zijn eigen jeugd. Hij spreekt van de leiding van de Heere. Die hem tijdens de godsdienstlessen enige kruimels van de Waarheid toedeelde in de dagen van zijn paapse duisternis. Toen hij ongeveer 14 jaar oud was, werd hij door zijn ouders naar Parijs gestuurd. Daar ging hij rechten studeren. Na Parijs bezocht hij de beroemde rechts-faculteit van Orleans en Bourges. In deze steden bevonden zich aanhangers, belijders van de Reformatie. Met die personen kwam de jonge Caspar in aanraking. Het contact met hen bleef niet ongezegend. Hij werd gewonnen voor de Gereformeerde levensovertuiging. De Waarheid Gods werd de waarheid van zijn leven. Hij sloot zich aan bij een geheime gemeente des Heeren. In Bourges kwam zijn geloofsleven tot volle doorbraak. Een wonderlijke redding heeft hem daartoe geleid. Tijdens zijn studietijd te Bourges werd hij bevriend met de zoon van de Paltzgraaf Frederik van Sommeren. Op zekere dag wandelde hij met zijn vriend langs de rivier de Auron, en trof daar enkele Duitse adellijke studenten aan. Ze waren aangeschoten, maar wilden op de rivier varen. Men trachtte Caspar en zijn vriend over te halen om met hen te gaan roeien. Caspar weigerde, maar zijn vriend ging mee. Midden op de rivier sloeg het bootje om. Caspar beraadde zich geen ogenblik. Hij sprong terstond in het water om zijn vriend te redden. Hij kwam echter nu zelf in levensgevaar. Met de dood voor ogen deed hij aan God de belofte, dat hij zich geheel aan de dienst van het Evangelie zou wij-

den, als hij behouden mocht worden. En hij werd behouden. Een lakei van de prins was in het water gesprongen om zijn meester van de verdrinkingsdood te redden. Deze meende de prins te redden, maar trok bij vergissing Caspar op uit het water. De prins verdronk en Caspar bleef in leven. Dit moest geschieden, want de Heere zou hem gebruiken in Zijn dienst. Zijn belofte aan de Heere bleef niet onvervuld. Dat kon ook niet, want waar de liefde Gods in het hart is uitgestort, daar volgen op woorden daden. Inmiddels had hij de werken van Calvijn in handen gekregen en daaruit groeide de begeerte om Calvijns leerling te worden. In 1558 vertrok hij naar Genève om theologie te studeren. Te Genève leerde hij ook Beza kennen. Van beide heeft hij veel geleerd. Onder Gods zegen heeft bijzonder Calvijn een stempel gezet op zijn verder leven, wat duidelijk blijkt in zijn optreden. Hij werd een moedig, bezield prediker. Een kerkreformator, die het kerkelijke leven ook na de diepgrijpende hervormingen in vaste banen wist te leiden. Na zijn studie keerde hij naar zijn geboorteplaats terug en daar begon hij op zijn 24ste verjaardag met prediken in een schoollokaal. De Magistraat van de stad wilde hier niets van weten. Deze verbood hem daar te preken.

Op een andere plaats in de stad ging hij nu voor. Velen kwamen naar hem luisteren tot grote ergernis van de roomse geestelijkheid. De vorst van het land verbood hem tenslotte het preken. Olevianus vroeg aan de gemeente wat hij doen moest. Ophouden of doorgaan met preken. Met grote bewogenheid sprak de gemeente het woord Amen uit. De doorgang van de verkondiging van het Evangelie verwekte groot verzet. Tenslotte werd Olevianus met elf anderen in de gevangenis geworpen. Door tussenkomst van enkele protestantse Duitse vorsten werd hij uit de gevangenis bevrijd. In zijn geboorteplaats mocht hij echter niet meer voorgaan. Toen werd door de Heere voor hem de weg naar Heidelberg geopend. Daar heeft hij met veel zegen gewerkt. Daar had hij zijn aandeel in het samenstellen van de catechismus. Daar was hij de hofprediker van de vrome keurvorst Frederik III. Uit Heidelberg werd hij verbannen door de zoon van Frederik III. Hij mocht zelfs niet meer in het landschap de Paltz voorgaan. Hij vond nu in Berleburg en later in Herborn een werkkring. In beide plaatsen kreeg zijn gereformeerde prediking grote invloed.

In Herborn kon door zijn toedoen een drukkerij komen, waar veel gereformeerde boeken, waaronder ook de Institutie van Calvijn, gedrukt werden. Ook in deze plaats heeft hij zich ingezet tot verbreiding van de gereformeerde leer. Onder zijn leiding bloeide de gereformeerde hogeschool.

De moeilijkheden en zorgen van het leven, de ingespannen arbeid en de toewijding aan zijn werk, hebben zijn gezondheidstoestand ondermijnd. 25 Februari 1587 moest hij zijn werk neerleggen. Hij was zich bewust, dat hij niet lang meer zou leven. Daarom maakte hij 11 Maart 1587 zijn testament. Daarin legde hij getuigenis af, wie de Heere voor hem geweest was. Wat Hij naar Zijn welbehagen in hem gewerkt had. In het volgende artikel komen we daarop terug.

Ds. M. C. Tanis.

NAAR DE KATECHISATIE

(192)

VAN DE KERK (5)

Wij zouden de vraag beantwoorden, welke de zuivere kentekenen zijn van de Kerk des Heeren. Dat zijn :

- de zuivere prediking van Gods Woord;
- de zuivere bediening van de sacramenten;
- de zuivere handhaving van de tucht.

Er zijn ook nog wel meerdere kentekenen genoemd, o.a. de zuivere beleving van het „ambt der gelovigen”, maar o.i. kunnen we dit kenteken gevoegelijk betrekken bij de zuivere handhaving van de tucht, omdat het ambt der gelovigen (de ware christen is immers profeet, priester en koning geworden door de inlijving in Christus) betreft de belijdenis en de wandel. Men heeft ook de zuivere vervulling van de dienst der barmhartigheid als kenteken gesteld. De drie voornaamste kentekenen, welke we willen bespreken, heeft de Heere in Zijn Woord aangegeven.

De Heere Jezus gaf Zijn discipelen de opdracht: „Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende in de Naam des Vaders, des Zoons

en des Heiligen Geestes". En wat betreft het heilig Avondmaal, zei Christus in Lukas 22: „Doet dat tot Mijn gedachtenis." Over de kerkelijke tucht sprak Christus tot Zijn jongeren: „Voorwaar zeg Ik u: al wat gij op de aarde binden zult, zal in de hemel gebonden zijn en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in de hemel ontbonden zijn." We hopen hierop D.V. nader terug te komen.

Allereerst over de zuivere prediking van Gods Woord.

Zij is de verkondiging van de volle Raad Gods. Van dood en leven, van vloek en zegen, van oordeel en genade. Ezechiël 33 laat dit zien.

De „leer der apostelen", waarin de eerste christenen volharden, hield niet anders in.

De centrale inhoud van Paulus' prediking was, dat de mens niet kan gerechtvaardigd worden voor God door de werken der Wet, maar alleen..... door het geloof. De Romeinse brief geeft dat duidelijk aan. En in Galaten 1:9 be-tuigt de apostel zeer ernstig: „Indien u iemand een evangelie verkondigt buiten hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt."

Helaas is de kerk niet altijd gebleven bij de zuivere leer der apostelen. In de schone lentetijd van de eerste Christelijke gemeente kwamen de DWALINGEN al op.

Paulus stelde zich scherp op tegen de J u d a i s t e n, die het zalig-worden verbonden aan de onderhouding van de Joodse wetten. Op de kerkvergadering uit Handelingen 15 kwam al aan de orde de kwestie van de besnijdenis, die de christenen uit de Joden nodig achtten voor hen, die uit het heidendom tot de kerk overkwamen.

Dan zien we PELAGIUS opgekomen met zijn leer over de „vrije wil" van de gevallen mens en zijn loochening van de verdorvenheid des mensen. Hij werd krachtig bestreden door AUGUSTINUS, die de leer van de vrije genade Gods verdedigde.

Al is echter Pelagius door de kerk veroordeeld, de na-erking van zijn leer is niet uitgebleven. De donkere middeleeuwen zijn er het droevig bewijs van, in de dwalingen van Rome's kerk. En op de dag van vandaag zien we deze oude dwalingen weer de kop opsteken, zij het onder een andere naam en met een ander etiket. Hetzelfde geldt van de dwalingen van het remonstrantisme: de algemene verzoening, de loochening van de totale verdorvenheid van de mens enz.

Heeft de reformatie van 1517 de zuivere leer van Gods Woord en de zuivere prediking naar Gods Woord helder in het licht geplaatst, een diep verval liet zich weer geducht gelden door de verderfelijke invloeden van het „modernisme" en van de zgn. „godsdienst der rede", welke leerde, dat uit de Bijbel alleen te aanvaarden was, wat met het v e r s t a n d kon begrepen worden. Zo werden al de wonderen over boord geworpen.

We zien de zelfde tendens van deze dingen thans duidelijk naar voren komen in de Schriftopvattingen van de „moderne theologie".

Maar hoe staat het met de zuivere prediking in die kerken, die nog voor de opvattingen van de moderne theologie waarschuwen? Zijn deze geheel gevrijwaard van de smetten dezer theologie? Er is helaas ook een z.g.n. „verbondsprediking", die ten eerste misleidend is en die niet de z i n is van de Schrift en Belijdenis. Maar hierover willen we het hebben in een volgende les D.V. Eén opmerking nog.

Het is zeer zeker een groot voorrecht, wanneer we nog kunnen kerken, waar we de zuivere prediking mogen beluisteren overeenkomstig de leer der apostelen. Het is een groot gemis, wanneer dat niet meer kan en zeker voor hen, die de zuivere prediking van harte begeren.

Toch mogen we niet voorbijzien het gevaar voor hen, die zich onder de zuivere Woord-verkondiging begeven, dat men namelijk daaraan zó gewend kan worden, dat men eronder alleszins rustig blijft, zoals een hond in de smederij rustig ligt onder de vuurspatten bij de bewerking van het ijzer op het aambeeld. Ja, dat tekent enerzijds de DOODSTAAT van de mens, maar is anderzijds ook een ernstige waarschuwing, de Heere te smeken om de z e g e n van Zijn Woord, door de toepassende bediening van de Heilige Geest! Want we zitten nooit „vrijblijvend" onder het Woord des Heeren. Het zal tot een reuk des doods ten dode zijn of een reuk des levens ten eeuwige leven. Wordt de vraag op uw hart

gebonden: wat heeft de zuivere prediking mij gedaan?

E.

v .L.

NA TIEN JAREN

4

Hier volgt dan een en ander uit de statuten van „Bewaar het Pand".

Artikel 1.

De stichting draagt de naam „Stichting Bewaar het Pand". Zij is gevestigd te Meerkerk.

Artikel 2.

De stichting heeft als grondslag de Heilige Schrift, die zij erkent als het onfeilbare Woord van God; zij aanvaardt de drie Formulieren van Enigheid, vastgesteld op de Nationale Synode van Dordrecht (1618 - 1619) als daarop gegrond; zij aanvaardt de Statenvertaling als de meest zuivere Nederlandse Bijbelvertaling.

Artikel 3.

De stichting stelt zich ten doel het bevorderen van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen, in overeenstemming met het gestelde in artikel 2.

Artikel 4.

De stichting tracht dit doel te bereiken door:

- a. de uitgave van het blad „Bewaar het Pand";
- b. alle andere wettige middelen in de ruimste zin, die naar het oordeel van het bestuur bevorderlijk kunnen zijn voor het doel van de stichting.

Artikel 5.

De stichting wordt bestuurd door een bestuur bestaande uit een aantal van tenminste 9 leden. Ontstaat een vacature, dan wordt daarin voorzien door coöptatie, met dien verstande, dat, zolang er 5 bestuursleden zijn, opengevallen plaatsen niet behoeven te worden aangevuld. De bestuursleden zijn geheel vrij in hun keus. Bestuursleden genieten geen voordelen. Het lidmaatschap van het bestuur eindigt:

- a. door overlijden;
- b. door bedanken;
- c. doordat men de oude Gereformeerde beginselen, in overeenstemming met het gestelde onder artikel 2, niet meer onderschrijft.

Tot zover de statuten. Verdere aanhalingen zijn niet nodig. Het bovenstaande zegt genoeg voor belangstellenden. Ook voor hen, die eventueel in gedachten hebben bij testamentaire beschik-king te gunstigen.

Het stichtingsbestuur bestaat uit dezelfde personen, die de commissie van redactie uitmaken. Dat hoeft niet zo te blijven. Aanvulling van het bestuur is thans niet aan de orde. Er zijn geen vacatures.

We hebben dus deze situatie. Het stichtingsbestuur zal eventueel komende vacatures moeten vervullen door de benoeming van personen, die het doel van de stichting geheel onderschrijven. Het bestuur zal, wanneer er nieuwe redactieleden moeten komen, daarbij ook zijn keus moeten laten vallen op gelijkgezinden. En als er ontmoetingsdagen worden gehouden zal het bestuur een beroep moeten doen op hen, die volledig achter de doelstelling staan, namelijk het bevorderen van de handhaving der oude gereformeerde beginselen.

De voortdurende stijging van het aantal abonnees op ons blad en het ongeveer gelijkblijvend bezoek van onze ontmoetingsdagen en daarbij de financiële bijdragen in giften en collecten zeggen ons, dat men algemeen daarmee uitspreekt, dat men instemt met de wijze waarop het bestuur — de commissie van redactie — het gestelde doel zoekt te behartigen.

Ten slotte nog enkele opmerkingen.

Het is regel dat een blad gevuld wordt door dezelfde vaste medewerkers. In bepaalde gevallen worden soms anderen aangetrokken voor het schrijven van artikelen. Medewerkers kunnen dan op 'n bepaald gebied een deskundig geluid laten horen. Maar de verantwoordelijkheid blijft berusten bij de redactie.

Het is regel, dat op een schooldag steeds andere sprekers worden gevraagd. Dat is te verklaren uit het feit, dat een theologische hogeschool niet in stand gehouden wordt voor een bepaalde groep leden van een kerk, maar voor een hele kerkelijke gemeenschap. Dan is de keus ruim. Maar dat is bij ons niet het geval. Wij zijn uiteraard gebonden aan sprekers, die achter het doel staan. We kunnen het niet anders dan betreuren,

dat dit lang niet van alle ambtsdragers en leden van onze kerken gezegd kan worden.

We zouden van harte begeren, dat we op steeds groter kring van medewerkers aan het blad en van sprekers op onze ontmoetingsdagen konden rekenen.

Onze kracht is klein. Alles wacht op de zegen des Heeren. We zijn dankbaar voor de liefde, die wij als medewerkers en sprekers van velen mogen ontvangen en voor de zegen die de Heere door middel van blad en ontmoetingsdagen geeft. De Heere moge ons allen bij de voortduur denken en de arbeid ten zegen stellen tot heil van Zijn Kerk en tot verheerlijking van Zijn Naam.

N.B. Al meer dan eens ben ik in aanraking gekomen met vrienden, die onze stichting wilden begunstigen en niet alleen onze stichting, maar ook andere stichtingen, waarvan de grondslag goed en het doel behartigingswaardig is. Ik beschik nu over verschillende gegevens, die ik gaarne ten dienste wil stellen van anderen, die er ook aan denken om in een testament deze stichtingen te begunstigen. Gaarne wil ik hen op verzoek inlichten.

B.

MEERKERK

1

Het was op 10 juni j.l. 50 jaar geleden, dat deze gemeente geïnstitueerd werd. In een samenkomst aan de avond van die dag werd dit feit herdacht. Het was geen gunstige tijd, zo midden in de hooibouw, maar het was te merken, dat velen hun best gedaan hadden om zich toch die avond vrij te maken. Er waren ook belangstellenden uit Noordeloos en Leerdam en van andere plaatsen. In hoofdzaak betrof dat mensen, die vroeger tot onze gemeente hebben behoord en door huwelijk naar elders zijn verhuisd.

We menen op voldoende aandacht te mogen rekenen, wanneer we in ons blad daar een paar artikelen aan wijden.

We openden de samenkomst en lieten zingen Ps. 118:1, lazen Genesis 26:23-33 en gingen voor in gebed. Daarna heetten we allen welkom. We spraken een kort woord naar aanleiding van Genesis 26:23-25. Izak had rust gevonden te Gerar, groef daar een put en noemde die Rehoboth. De Heere had ruimte gemaakt. Toch trok hij later op naar Ber-séba. Dat kan hij niet zonder gebed hebben gedaan. Hij was met vrees bezet. De Heere verscheen hem en Hij sprak be-moedigend: Ik ben de God van Abraham, uw vader, vrees niet, want Ik ben met u. Hij gaf een rijke belofte: en Ik zal u zegenen en uw zaad vermenigvuldigen om Abrahams Mijns knechts wil. De Heere zou het wél maken. Hij nam de vrees weg. Izak bouwde een altaar om de gemeenschap met de Heere te zoeken en te beoefenen. Hij riep de Naam des Heeren aan. Hier hebben we in eenvoudige vorm de openbare eredienst, bij het altaar. Daar werd geofferd. Dat was het centrale punt. Daar sloeg Izak zijn tent op. Daar groeven zijn knechten een put. Zo had Izak daar zijn woonplaats, dicht bij het altaar. De zorgen en moeiten bleven. Maar de Here was met hem. De inwoners van het land merkten het op en spraken uit: wij hebben merkkelijk gezien, dat de Heere met u is. Gij zijt nu de gezegende des Heeren.

In 1836 werd de gemeente Noordeloos geïnstitueerd. Het was aanvankelijk een kleine gemeente, met vier ambtsdragers. Het was in de dagen van de afscheiding, van de kerkelijke strijd en van vervolging. In augustus van dat jaar 1836 kwam er al wijziging in de samenstelling van de kerkeraad. Toen werd Bart Pellikaan te Nieuwland diaken. Vele afstammelingen van hem behoren nog tot de kerken van Noordeloos en Meerkerk en tot sommige andere kerken. Ook de familie Zijderveld stamt door de moeder Maaike Pellikaan van deze Bart Pellikaan af. Een kleinzoon van deze Bart, ook Bart Pellikaan geheten, is jarenlang ouderling in Noordeloos geweest en werd bij de instituering van Meerkerk daar ouderling, wat hij tot zijn plotselinge dood op 6 augustus 1932 gebleven is. En nu, na vijftig jaren, hebben we al vele jaren een zoon van deze 2e Bart als ouderling. Diens naam is ook Bart Pellikaan. Hij zou deze avond een herdenkingswoord spreken. Wie zou dat beter kunnen doen dan hij. De kinderen Pellikaan waren vijftig jaar geleden nog klein — de oudste was toen 15 jaar — maar ze hebben toch min of

meer bewust de wordingsgeschiedenis van de gemeente Meerkerk van nabij meegemaakt. Dat bleek ook wel uit het feit, dat twee dochters, die elders wonen, op deze avond tegenwoordig waren. En niet alleen zij maar ook kleinkinderen van vader Bart. Er waren zo samen heel wat afstammelingen van de eerste Bart Pelikaan. De oudste zoon, Arie heeft meer dan veertig jaar het orgel bespeeld en zou deze avond afscheid nemen wegens vertrek naar Noordeloos en daarmee is hij de derde van dit gezin, die naar de moeder-gemeente is teruggegaan.

We denken ook nog aan de familie van Daan (Daniël) de Bruin. Deze de Bruin was van het begin af diaken. Hij vertrok in 1953 naar Noordeloos en heeft ook daar nog jaren in het ambt gestaan. Enkele jaren geleden kreeg hij op de weg een ongeluk, aan de gevolgen waarvan hij is overleden. Hier wonen nog kinderen van hem, maar ook in Noordeloos. Zij toonden hun belangstelling.

Noordeloos is een oude gemeente, ontstaan in de tijd van afscheiding. Zij is niet met de vereniging van 1892 meegegaan. Er zijn allerlei gegevens te vinden in het boek van Dr. C. Smits: De Afscheiding van 1834, tweede deel: classis Dordrecht c.a. Ook in het eerste deel: Gorinchem en „Beneden-Gelderland” is wel het een en ander te vinden.

Er zijn stormen over de gemeente Noordeloos heengegaan. Daar gaan we hier niet op in, hoewel we uit genoemd werk wel het één en ander zouden kunnen overnemen.

Laten we alleen dit vermelden, dat de gemeente Noordeloos ook wel kon zeggen: Rehoboth: de Heere heeft ons ruimte gemaakt en wij zijn gewassen in dit land. Zij breidde uit in ledental. Zij kreeg verschillende eigen dienaren des Woords. Maar wat meer is, er waren onder haar leden, zoals we meermalen gehoord hebben, vele kinderen Gods. Sommiger namen leven nog voort.

Na verloop van vele jaren werden pogingen in het werk gesteld om in Meerkerk een gemeente te stichten. Daarbij traden de voorgrond Willem van den Dool te Meerkerk en Bart Pelikaan te Leerbroek, die allebei ouderling in Noordeloos waren. Het ging niet gemakkelijk. Het was een zaak van gebed en er was ook vrees, dat het er nooit van zou komen. Maar de Heere baande de weg. De classis Rotterdam gaf toestemming.

Op 10 juni 1926 werden de ambten ingesteld. Er was een altaar, het Woord des Heeren, het evangelie van Jezus Christus en Dien gekruist. Woord en sacramenten konden worden bediend. Hier was de centrale plaats voor hen die tot de gemeente gingen behoren. Dat waren er niet veel. Velen zijn al heengegaan. Van de ouderen zijn nog lid br. C. Bassa, oud 81 jaar, en Hilligje van den Dool, 83 jaar. Zij is ongeveer 30 jaar kosteres geweest. Zij kon deze avond nog in ons midden zijn.

Vijftig jaren zijn heengegaan. De Heere heeft het in vele opzichten welgemaakt. Er is zegen gevallen onder de bediening van Woord en Sacrament. We hebben een ruim bedehuis. Financiële zorgen zijn er niet. In de samenstelling van de kerkeraad kwam betrekkelijk weinig verandering. De meeste ambtsdragers zitten al 20 jaar of langer in het ambt. Zij hebben het vertrouwen van de gemeente. We leven in vrede met elkaar. Er is na vijftig jaren stof tot verootmoediging, maar ook tot dank.

We zongen Ps. 48:4 en toen was het woord aan ouderling Bart Pelikaan.

N.B. Het tweede stuk hopen we over 4 weken in ons blad op te nemen. B.

HERMANN FRIEDRICH KOHLBRUGGE

1

Van de Uitgeversmaatschappij J. H. Kok B.V. te Kampen ontvingen we ter recensie in ons blad een boek met bovenstaande titel. Het is een uitgave van J. N. Voorhoeve te 's-Gravenhage. De volledige titel is: Hermann Friedrich Kohlbrugge (1803-1875). Zijn leven, zijn prediking, zijn geschriften, een bundel studies samengesteld door Dr. W. Aalders en Ds. D. van Heyst. Het boek begint met een inhoudsopgave, die we als volgt kunnen samenvatten:

Inleiding en verantwoording

- I. Kohlbrugge's leven;
- II. Kohlbrugge's prediking en theologie;
- III. Enkele onbekende geschriften van Kohlbrugge.

Memorietafel van Kohlbrugge's leven;

Personalialia van de medewerkers.

Mogelijk, dat we later hier nog op terugkomen. We willen namelijk graag een en ander uit dit boek in ons blad opnemen. Dat zouden we niet doen, wanneer de inhoud van dit werk van weinig betekenis was, maar nu we hier te maken hebben met een boek van rijke inhoud, waarin het gaat om het leven, de prediking en de geschriften van een man Gods, die bij velen van onsb ekend mag worden verondersteld en ook bij velen geliefd is als een prediker van Gods vrije genade, willen we bijzondere aandacht aan dit boek besteden en niet volstaan met een korte recensie.

We stellen dus op de voorgrond, dat we dit boek van harte willen aanbevelen. Het is samengesteld door Dr. Aalders en Ds. Van Heyst, die in hun inleiding en verantwoording duidelijk laten uitkomen, waarom zij tot de samenstelling van dit werk gekomen zijn. We zouden wel dat hele stuk willen overnemen, maar dat zou ons te ver voeren. Daarom volstaan we met de volgende aanhalingen:

„Hij (Kohlbrugge, B.) heeft geen stem meer om zich te verweren en moet het dus over zich laten komen, dat zijn lichaam geroofd wordt, om een dwaalleer enig gezag te geven en bij de goë-gemeente ingang te doen vinden.

Overigens is deze roef een bewijs van het geestelijk gezag, dat nog altijd aan de naam Kohlbrugge verbonden is! Dat maakt het voor ons als samenstellers van dit gedenkboek dan ook overbodig, om met allerlei bewijsmateriaal de belangrijkheid van de prediker van Elberfeld nog eens te onderstrepen. Wij beogen geen restauratie van een kostbaar stuk verleden.

Het is een ander motief, dat ons drijft: trouw en dankbaarheid! Wij kunnen het niet verdragen, dat met Kohlbrugge's naam, verleden en geestelijke erfenis een oneerlijk en onoorbaar spel gespeeld wordt. Wij kunnen het niet verdragen, dat zijn theologie moet dienen als een schort van vigebladeren om de naaktheid van hedendaagse theologen te bedekken. Wij kunnen het niet verdragen, dat enkele van zijn uitspraken losgetrokken worden uit hun verband, om te dienen tot „fragmenten” van een oecumenisch-syncretistische religiositeit. Het gaat ons om de gaafheid, eenheid en integriteit van Kohlbrugge's prediking, leer en leven. Men zou daarom het oogmerk van dit gedenkboek het best kunnen omschrijven met een variatie op een regel, die wij jaren geleden eens lasen in een boek van de orthodoxe Rabbi Samson Raphaël Hirsch: „Is dan Mozes ben Maimon (Maimonides) of Mozes ben Mendel (Mendelsohn) ook maar in de verste verte te vergelijken met Mozes ben Amram?” Zo stellen wij in het aangezicht van deze tijd de vraag: „Maar zijn dan Mönnich, of Buskes, of Kroon, of welke lutherse of gereformeerde theoloog van deze tijd ons in de zin valt, ook maar in de verste verte te vergelijken met Kohlbrugge?”

Wat het merg van Kohlbrugge's prediking geweest is, wordt het duidelijkst in zijn ervaring bij de voorbereiding van een preek over Romeinen 7:14. Onder het lezen van de woorden in de grondtekst, bij het zien van de komma in de zin: „Ik ben vleselijk” komma! „verkocht onder de zonde”, overkwam hem iets soortgelijks als voorheen Luther, toen die de betekenis van de woorden in Romeinen 1:16v. en Psalm 31:2b leerde verstaan. „Het hangt niet meer van mij af, wat de zaligheid, wat de goede werken, wat de heiliging, rechtvaardiging en volharding aangaat. Zonder mijn toedoen ben ik geboren; zonder de hoofdsom: „Dat wij verder niets weten dan mijn toedoen word ik zalig.” En daarom is dit Christus, onze He(e)re, en zelf dag aan dag kapot gaan of verootmoedigd worden — niet onder een donderende Wet, neen! maar onder 's He(e)ren ontferming.” De fundamentele ervaring, die Kohlbrugge's prediking heeft gedragen en zijn leven heeft gestempeld, was: „Toen werd mij Gods gerechtigheid geopenbaard. Hier leed mijn gerechtigheid volledig schipbreuk...”

Men moet dan ook bij Kohlbrugge niet iets nieuws, iets interessants, iets sensationeels verwachten. Dat is er alleen bij mensen, die leven in de tijd, en bij wie alle dingen oud worden en vergaan. Kohlbrugge's prediking bestond echter niet uit menselijke gedachten over God, maar zij behelsde Gods gedachten over de mens. Hij kende daarom maar één Evangelie. Dat was het oeroude en tegelijk eeuwig nieuwe Woord, dat God reeds in het paradijs tot de slang gesproken had:

„Ik zal vijandschap zetten tussen u en de vrouw, en tussen uw zaad en haar Zaad. Dat zal u de kop vertreden en gij zult Het in de hiel steken” (Genesis 3:15 lutherse vert.). Toen hij dat Evangelie had verstaan, schreef hij: „Nu heb ik afstand gedaan van de Wet, van mijn weten van goed en kwaad, van mijn wedergeboren-zijn, mijn bekeerd-zijn, mijn vroom-zijn, ja, van alle godsvrucht, kortom van alles wat vlees heeft, geeft, werkt. Nu is mijn enig heil in de hoogte en diepte: Immanuël, met ons God.” En omdat predikers van dat oeroude en tegelijk eeuwig nieuwe Evangelie zo zeldzaam zijn, daarom was Kohlbrugge in de 19e eeuw ook zulk een uitzonderlijke verschijning! Daarom is hij in die tegelijk eeuwig nieuwe Evangelie is hij ook die eeuw een „mond Gods” geweest, zoals er maar zelden geschonken worden Door dat oeroude en diepe Schriftuitlegger, die rijke prediker, die benadigde zielszorger geweest

Die prediker, die Schriftuitlegger, die zielszorger wil nu dit gedenkboek de gemeente van de 20e eeuw dichterbij brengen. Het wil haar en haar ambtsdragers eraan herinneren, dat alles wat behalve dit Evangelie op de preekstoelen, in de huizen, en aan ziek- en sterfbedden gebracht wordt, vals goud en waardeloze munt is!” Dit alles staat in de inleiding en verantwoording te lezen.

Het is een boek van bijna 300 blz., dat Dr. Aalders en Ds. van Heyst samengesteld hebben. Het bevat heel veel. Toch missen we nog wel één en ander. De memorietafel geeft wel een overzicht van de levensgang van Kohlbrugge, maar we vinden daarin bij voorbeeld niet zijn bekering, zoals hij daar zelf over geschreven heeft. Dit valt te meer op, omdat wel verteld wordt wat Kohlbrugge gezien heeft als zijn roeping tot het ambt. Er komen studies in dit boek voor over Calvijn en Kohlbrugge, over Kohlbrugge en Capadose, over Kohlbrugge en het Neo-Calvinisme en over Kohlbrugge en Hoedemaker, maar we missen een studie over de verhouding van Kohlbrugge tot de mannen van de Nadere Reformatie. We denken ook aan andere tijdgenoten van Kohlbrugge, die in Engeland een belangrijke plaats hebben ingenomen, zoals Philbot en Spurgeon. We zouden het toegejuicht hebben, wanneer het boek ook een artikel bevatte over de verhouding van Kohlbrugge tot deze mannen.

Nog een enkele opmerking willen we maken. Wij zijn gewoon om de oude spelling van de naam Heere te gebruiken en ook te spreken van Heere en niet van Heer. Dat is in dit boek nogal eens anders.

Hiermee willen we nu volstaan. We bevelen het boek nogmaals aan. In enkele artikelen in aansluiting met deze recensie willen we nog bepaalde gedeelten van het boek onder de aandacht van onze lezers brengen.

Het boek is voortreffelijk uitgegeven. Het kost gebonden f 39,50.

B.

TUSSEN ISOLEMENT EN ASSIMILATIE

2

We willen nu weergeven wat Drs. Bos in zijn studie schrijft over de **externe sociale integratie**. Hij zegt het volgende. Daarbij laten we weg wat voor ons doel niet ter zake dienende is.

„In hypothese 1 van dit onderzoek werd gesteld op grond van de verschillen tussen de gereformeerden en de chr. gereformeerden in het algemeen, dat ook de twee te vergelijken studentengroepen een verschil in de mate van externe sociale integratie zullen vertonen. Iets van dit verschil is al gebleken; van de vier gehuwde chr. gereformeerde studenten zijn drie met niet-chr. gereformeerden getrouwd, terwijl de zeven gehuwde gereformeerde studenten allen met gereformeerden zijn getrouwd.

De antwoorden op de vraag in hoeverre men het van belang acht dat bij een huwelijk de partners lid van dezelfde kerk zijn, zijn nog duidelijker, omdat hier de houding van alle ondervraagden wordt weergegeven.

Tabel 15: Vindt u het belangrijk dat bij een huwelijk de partners lid van dezelfde kerk zijn?

	GSV	Chr. ger.
(1) heel belangrijk	23	2
(2) belangrijk	12	8
(3) niet zo belangrijk	—	10
(4) absoluut onbelangrijk	—	5

Na samenvoeging van de laatste twee categorie-

en (.....) is hier overduidelijk sprake van een verschil in houding.

Tabel 16. Zijn uw vrienden en kennissen lid van uw kerk?

	GSV	Chr. ger.
(1) allemaal	9	—
(2) grotendeels	24	2
(3) voor de helft	2	7
(4) de meeste niet	—	11
(5) geen enkele	—	5
	35	25

In tabel 16 wordt het antwoord op de vraag naar kerklidmaatschap van vrienden en kennissen weergegeven. Ook hier is het verschil duidelijk. Van de 35 G.S.V.-ers hebben 33 alleen of bijna alleen vrienden en kennissen binnen eigen kerk, terwijl 16 van de 25 chr. gereformeerde studenten bijna geen of helemaal geen vrienden en kennissen heeft binnen de eigen kerk. (.....) Dat de verschillen hier groter zijn dan in tabel 15, zou misschien verklaard kunnen worden doordat de G.S.V.-ers bij alle vrienden en kennissen die zij via de studentenvereniging al hebben, geen behoefte hebben er nog meer bij te zoeken. Daarom moeten niet alleen de bestaande relaties onderzocht worden, maar ook de instelling in het algemeen ten opzichte van vrienden en kennissen heeft binnen de eigen kerk (.....). zijn. Die instelling wordt weergegeven in tabel 17, waar inderdaad blijkt, dat een aantal G.S.V.-ers, hoewel nauwelijks vrienden en kennissen buiten eigen kerk bezittend, toch geen onderscheid maken in kerkgenootschap wat vriendenkeuze betreft.

Tabel 17. Maakt u onderscheid in kerkgenootschap wat vriendenkeuze betreft?

	GSV	Chr. ger.
(1) heel bewust	8	—
(2) wel enigszins	15	1
(3) soms	2	—
(4) nee	10	20
(5) heel bewust niet	—	4
	35	25

Er volgen nog meer tabellen. Deze gegevens geven ons veel stof om over na te denken. We moeten er ons voor wachten bepaalde conclusies te trekken, maar de tabellen geven ons wel enig inzicht in de geestelijke gesteldheid van studenten van gereformeerden huize (in algemene zin genomen). We behoeven ons daar in zekere zin niet over te verwonderen. Wanneer er een algemener onderzoek zou worden ingesteld naar de geestelijke situatie in de gemeenten en dat onderzoek zou met een juist inzicht ingesteld worden, dan zouden de resultaten, naar we vrezen, niet gunstiger zijn. De studenten komen uit onze gezinnen en in de gezinnen is er in het algemeen heel weinig geestelijke belangstelling. Dat is de nood van de kerk in onze dagen. Dan kunnen we dicht bij huis blijven.

Uit wat Drs. Bos verder schrijft komt nog meer naar voren hoe de situatie is. Hij schrijft over **interne sociale integratie**:

„Onder interne sociale integratie verstonden we de toestand waarin de leden van een groep, op grond van gemeenschappelijk norm- en waardebesef, onderling veelvuldig en intensief contact met elkaar hebben. De gelijke gerichtheid van gevoelens, de convergentie van denkbeelden en het streven naar coördinatie konden, evenals frequente interactie, als indicatoren van een zekere mate van interne sociale integratie worden aangemerkt. Een aantal items die bij de externe sociale integratie werden gebruikt (zoals vrienden- en kennissenkring, houding ten opzichte van kerkelijk gemengd huwelijk, bezoek kerkdiensten van andere kerkgenootschappen) zouden zonder meer in omgekeerde zin gebruikt kunnen worden om de interne sociale integratie te kunnen meten. Dit zullen we niet doen, omdat in zo'n redenering al direkt een volkomen negatieve samenhang tussen de interne en externe sociale integratie voorondersteld wordt, en in feite niet meer bewezen hoeft te worden.

In plaats hiervan nemen we voor de interne sociale integratie als indicatoren: de participatie in het kerkelijk leven (plaatselijk en landelijk) en de (subjectieve) betrokkenheidsgevoelens van de ondervraagden.

Tabel 23. Kerkgang (eigen kerk):

	GSV	Chr. ger.
(5) 2 maal per zondag	34	7
(4) 1 maal per zondag	1	6
(3) 1 maal per 2 zondagen	—	2
(2) 1 maal per maand	—	1
(1) minder	—	8
(0) nooit	—	1
	35	25

Wat kerkgang betreft zijn de verschillen groot. Zo schrijft Drs. Bos. Hij zegt nog meer hierover, maar dat bewaren we voor een volgende keer. B.

UIT DE PERS

In Kerknieuws, weekblad onder redactie van Drs. N. Schep, te Heerlen, van vrijdag 14 mei 1976 vinden we onder de rubriek **UIT DE PERS** het volgende:

„De bakker die het lekkerste brood heeft.

De weekendbijlage van de Zwolse Courant publiceert een interview van Kees van Oosten met Ds. Sjouke Wijnsma, chr. geref. pred. te Zwolle. We nemen enkele vragen en antwoorden over.

— Hoe beoordeelt u als vrijheidslievende Fries het jongste pauselijke schrijven over sexualiteit, waarin voorechtelijk geslachtsverkeer, homofilie en zelfbevrediging als verboden handelingen worden omschreven?

„Het Vaticaan wil de vrijheid van de mens afremmen. Volgens mij mag men niet over het geweten van iemand anders oordelen. Dus ook een dominee niet. Wat voor de één zonde is, is voor de ander nog geen zonde. Het evangelie heeft juist iets ontspannends, het werkt verruimend. Moet ik denken zoals de ander denkt? Nee, want dan ben ik 'n kuddedier. Er is een vrijheid, ook voor de gelovigen. Ik weet het: er zijn kerken die precies bepalen hoe je moet leven, wat je wel en niet mag doen. Zo in de trant van: zoals ik dat ethisch beleef, moet de ander dat ook beleven. Dan denk ik: God maakt geen maatmensen. Niemand is gelijk. Ik neem altijd graag het voorbeeld van een boom. Al die takken en bladeren vormen een prachtig geheel. Toch zijn alle bladeren verschillend. Zo is het met de mensen ook”.

— Maakt de onderlinge verdeeldheid de kerk voor velen niet ongeloofwaardig?

„Ik vind het niet zo erg. Elke kerk heeft zijn eigen taak, eigen inbreng en eigen sociale achtergrond. Laat ze allemaal maar hun best doen. Veel erger is dat we elkaar op topniveau niet kunnen vinden. In feite zijn we allemaal knechtjes van de grote Baas. We strijden voor de ene Heer. Ik zie dat niet als concurrentie. We zijn collega's. Het zal de mensen een zorg zijn of die dominee chr. gereformeerd, hervormd of Baptist is. Wel of hij de helpende hand biedt en hart heeft voor de medemens. Dat vinden de mensen wel belangrijk. Ik ben persoonlijk overtuigd chr. gereformeerd. Ik houd van die kerk. De gemeenschap vind ik fijn. Een ander voelt zich weer aangetrokken tot de volkskerkgedachte, de hervormde kerk dus. De derde kiest voor de katholieke kerk. Dat moet iedereen voor zichzelf uitmaken. De mensen worden niet via de kerk zalig. Wat moet je kiezen? Ik heb het een eenvoudige vent eens zo horen zeggen: „Bij ons in het dorp heb je drie bakkers. Ik ga naar de bakker die het lekkerste brood heeft”.

— Voor menigeen is de bijbel geen bron van vreugde. Integendeel. Het leven is een tranendal.

„God is voor sommige mensen een boeman; iemand voor wie je bang moet zijn. Bepaalde kerkgenootschappen — ik zal geen namen noemen — zijn fatalistisch. Zulke mensen doen zichzelf tekort; ze zouden zich niet moeten laten leiden door zelfs een dominee of ouderling”.

— Hoe herken je Christenen?

„Niet aan de buitenkant, dat kun je alleen in het doen en laten ontdekken. Het zit hem niet in het kerkgaan. Woord en daad, daar gaat het om. Je hebt daar het Hebreeuwse woord Dabar voor. Woord en daad zijn voor de Oosterling niet te scheiden. Zijn doen en laten vormen een volkomen harmonie. Hier zeggen ze wel eens: die of die heeft het achter zijn ellebogen. Hij praat mooi, maar

zijn daden zijn daar niet mee in overeenstemming. Zo iets is in de Oosterse landen onvoorstelbaar”.

Tot zover het artikelje in Kerknieuws. We geven geen commentaar. Het moet ons allen wel bedroeven, dat op deze wijze over God gesproken wordt en dat een chr. gereformeerd predikant zich kan uiten zoals hij volgens het bovenstaande moet hebben gedaan. Of komt er een rectificatie, waardoor alle bezwaren en bedenkingen worden weggenomen? We zouden het van harte toejuichen. Vermelding in ons blad blijft dan uiteraard niet achterwege.

B.

VOOR DE JEUGD

BESTE JONGELUI!

Gideon 69

„Als nu Gideon gekomen was aan de Jordaan, ging hij over met de driehonderd mannen, die bij hem waren, zijnde moede, nochtans vervolgende.”

Richt. 8 : 4

De twist, die de lieden van Efraïm met Gideon gevoerd hadden, was bijgelegd. Wij zouden zeggen: Gelukkig, want wat heb je aan ruzie? Inderdaad, wat heb je aan ruzie? Daar wordt het Koninkrijk Gods beslist niet mee gediend, veeleer afgebroken. Als er ruzie is, is het de Satan, die de winst binnen haalt. Beste jongens en meisjes, zoekt daarom a.u.b. maar nooit ruzie, en als je in een verkeerde bui het eens een keer hebt, ziet het dan maar gauw bij te leggen. De zon ga niet onder over je toornigheid. En weest dan maar de minste. Gideon mocht dit wezen en gelukkig zijn al diegenen, die de minsten mogen zijn. Want zij krijgen daardoor het Woord van God aan hun kant, en die het Woord van God aan hun kant hebben, die hebben ook de God van het Woord aan hun kant.

Het bovenstaande wil natuurlijk niet zeggen, dat je dan onder alle omstandigheden maar toegeeflijk moet zijn. Die konklusie zouden jullie er ook uit kunnen trekken en dat is in geen enkel opzicht de bedoeling. Als het over de waarheid gaat mag je nooit toegeeflijk zijn. Dan is een heilige oorlog duizendmaal beter dan een valse vrede. Maar dan moet het ook een „heilige oorlog” zijn.

En wat is er nu van een mens te verwachten? Ik denk aan heel lang geleden, toen ik nog jong was. Ik had toen een oude vriendin, een moeder in Israël. Ze is nu al lang de strijd te boven. Het is een mens geweest met heel veel wederwaardigheden in het leven. Ze had kinderen, die niet wilden wandelen in de vreze des Heeren. Dat is natuurlijk voor een ouder een verdrietige zaak, te meer als men zelf weten mag, wat het is de Heere te mogen dienen. Want dat is een liefde dienst, die nooit verdriet geeft, wel vreugde in het hart.

Jullie begrijpen dat deze oude moeder, uit bovengenoemde oorzaak nog al eens in konflikt kwam met haar kinderen. Ze maakte zich dan wel eens „boos”. Hoe gaat dat zo in het leven. Toen zij mij zo het een en ander eens vertelde, zeide zij: Er staat in de bijbel: Wordt toornig en zondigt niet, Ef. 4 : 26, maar, zeide ze, dat is een kunst, die ik nog niet geleerd heb. En wie zal het deze vrouw niet na moeten zeggen. Je kunt in een opzichzelf gerechtvaardigde zaak terecht komen, toornig worden over alles wat gebeurt in strijd met het Woord van God, maar wie kan er dan zichzelf, ik bedoel het „zondige bestaan”, buiten houden? Dat is een menselijk onmogelijke zaak. Ook hier geldt dat de allerbeste werken met zonde bevekt zijn. Er is er maar Eén geweest, Die toornen kon zonder te zondigen en dat is de meerdere Gideon, de Heere Jezus Christus. Mogelijk dat deze of gene uit dit verhaal nog wat lering trekken kan. Dan is het niet voor niets geschreven.

Gideon heeft daarna de strijd voortgezet. Dat moet altijd gebeuren. Dat is ook een zaak, die niet door iedereen begrepen wordt. Als ik over strijd spreek, dan bedoel ik daarmede natuurlijk de strijd des geloofs. Dat is de enige goede strijd en een zodanige strijd streed Gideon. Verliest dat door alles heen, niet uit het oog.

Als nu Gideon gekomen was aan de Jordaan, ging hij over met de driehonderd mannen, die bij hem waren, zijnde moede, nochtans vervolgende. De vijand was in oostelijke richting gevlucht. Zij waren de Jordaan overgestoken, om tenslotte toch nog, zij het met groot verlies, in

hun land terecht te komen.

Ik neem aan, dat vooral mijn jongere lezers allemaal wel eens een kaart gezien hebben van het land Kanaän. Dan weten jullie de ligging en de loop van de Jordaan. Hij loopt van het Noorden naar het Zuiden en mond uit in de Dode Zee. Hij snijdt eigenlijk het land Kanaän in twee delen. Al behoorde dat gedeelte wat aan de oostzijde van de Jordaan lag, net zo goed tot Kanaän, als dat gedeelte wat aan de westzijde lag, toch vormde de Jordaan een zekere scheiding tussen Oost en West. Het eigenlijke Kanaän, zo leefde het in de gedachten, lag aan de Westzijde van de Jordaan. Wat aan de oostzijde lag, dat hoorde er wel bij, maar het lag toch eigenlijk „buiten” Kanaän.

Toen Gideon aan de Jordaan gekomen was, had hij kunnen denken: Zie zo, die zijn het land uit, de strijd is afgelopen. Hij had „verzamelen” kunnen blazen, om daarna een ieder weer naar huis te laten gaan.

Doch dat deed Gideon niet. Toen hij aan de Jordaan gekomen was, ging hij niet terug, maar hij stak de Jordaan over. Hij deed dit met de driehonderd mannen, die met hem waren. We moeten aan deze mededeling niet al te gauw voorbijgaan. Want die keurbende, dat getal van driehonderd, was nogal wat aangegroeid tijdens het verloop van de strijd. Want Gideon had al de mannen van Israël bijeengeroepen enz. Rt. 7:23. Zij waren ook opgekomen en hadden die driehonderd geholpen.

Doch waar zijn al die mensen nu gebleven? Er zijn er driehonderd met Gideon over de Jordaan gegaan, dat staat er heel duidelijk, en van de rest lees je met geen woord meer. Wat zijn dat voor mensen geweest?

Ik dacht niet dat het antwoord op deze vraag zo moeilijk is. Het zijn mensen, die bij de Jordaan teruggegaan zijn. Toen zij aan de Jordaan gekomen waren, vonden zij het welletjes. Zij waren het land uit, en in het „overjordaans”, moest men het zelf maar uitzoeken. Zij hadden er het hunne aan gedaan, en de rest moest men dáár maar doen. Zij gaven dus eigenlijk halverwege de strijd op. Zij volhardden niet tot het einde.

Dat is natuurlijk geen best teken. Zij tekenden daardoor zichzelf als mensen wier hart niet volkomen was met de Heere en met Gideon. Want de strijd die Gideon voeren mocht, was een oorlog des Heeren. En nu lieten zij het er halverwege bij zitten.

En zij zijn niet de enigen. Van dat soort zijn er heel veel, ook in onze tijd. O zeker, zo nodig strijden zij ook nog wel een poosje mee, maar je moet niet te veel van hen vragen. Als in eigen omgeving de rust maar weergekeerd is, dan leggen zij de wapens gauw neer. Een ander moet het dan voor zichzelf maar weer uitzoeken. Doch dat de kerk — want daar is toch het volk Israël een voorbeeld van — zich verder uitstrekt dan de plaats waar men woont, dat wordt vergeten. Als dit het geval is, dan is dit in strijd met de gemeenschap der heiligen. Want de Kerk is een gemeenschap van heiligen. Als ik hier het woord Kerk met een hoofdletter schrijf, dan bedoel ik daarmee niet een plaatselijk Christelijke Gereformeerde Kerk mee, of een andere plaatselijke kerk, met een gereformeerde naam — want er zijn er nogal wat tegenwoordig — doch dan bedoel ik daarmee de ware Kerk, dat is het geheel van „ware gelovigen”. Dat is een gemeenschap van heiligen. En die zijn verplicht hun „gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te wenden”. Zo staat het in de Heidelberger Catechismus. En daar beantwoorden niet zo veel mensen aan. Men is zelfgenoegzaam, gauw met zichzelf tevreden. Een ieder moet het uiteindelijk voor zichzelf maar uitzoeken.

Dat zulk mensen weinig nuttig zijn voor een ander, is nu wel duidelijk. Dat hier de naastenliefde, zoals God deze vraagt, niet tot zijn recht komt, dat behoeft ook geen betoog. Terwijl het God liefhebben boven alles en de naaste als jezelf, toch het beginsel van het nieuwe leven is. Hadden diegenen die er bijgekomen waren, dit recht beseft, zij zouden ook mede over de Jordaan gegaan zijn, om de achtervolging voort te zetten. Als de beginselen van het nieuwe leven in het kerkelijke leven eens meer beleefd werden, hoe geheel anders zou het er in de Kerk dan uitzien? Men zou dan niet vechten tegen elkaar, zoals het nu zo menigmaal het geval is, doch men zou strijden met elkaar tegen de ge-

meenschappelijke vijand. Echt wel een zaak, die we zo tussen de regels doorgelezen hebben, om over na te denken.

Van dat leger, dat aangegroeid was, schoot uiteindelijk toch de kern maar weer over. Zo is het nog in het kerkelijke leven. Er kan een tijdelijke opbloei zijn, een uitgroei in getalsterkte, doch hoeveel valt er iedere keer niet af? Nu kijken wij doorgaans naar het getal. Wij tellen de neuzen. Als het aantal groeit, dan willen wij dit gaarne als winst boeken. Maar het is niet alles goud wat er blinkt. De Heere ziet het hart aan. Laten wij dit nooit vergeten. We kunnen voor een tijd mee lopen, de schijn voorgeven alsof we tot de Kerk behoren, terwijl we in werkelijkheid toch maar tijdelijke meelopers zijn geweest. Alleen wie volharden zal tot het „einde”, die zal zalig worden.

Er zitten echter nog meer kanten aan deze zaak. Doch daarover een volgende keer nog iets. Voor ditmaal weer jullie aller vriend,

Ds. H. C. v. d. Ent

P.S. As jullie met vakantie gaan, vergeet dan „Bewaar het Pand” niet, en maakt in een nieuwe omgeving, nieuwe klanten. Hartelijk dank!!

BOEKBESPREKINGEN

DE VROUW MET HET BOEK - door M. A. Mijnders - van Woerden
Den Hertog's uitgeverij B.V. - Utrecht.

De hoofdpersoon in dit boek is Glady Aylward. Ze was klein van persoon. Dat was in haar jeugd een kruis voor haar. Ze kwam als jong meisje in Londen en diende de wereld. Ze kwam op 18-jarige leeftijd tot bekering. Ze gevoelde zich geroepen om naar China te gaan en daar zendingsarbeid te verrichten. Na veel moeilijkheden kwam ze eindelijk op de bestemde plaats aan. Ze was wonderlijk door de Heere geleid. Die leiding kwam ook verder in haar leven weer uit. Nu bleek het gelukkig, dat ze niet zo groot was. Ze kon zich helemaal als een Chinese gedragen. Ze nam later ook de Chinese nationaliteit aan. Al heel spoedig begon ze met haar eenvoudige zendingsarbeid. Ze had altijd haar bijbeltje bij zich. Ze las er veel in. Ze vertelde er uit. Ze kon mooi vertellen. Ze had zegen op haar arbeid. Ze moest veel ontberen. Later kwam de oorlog en moest ze vluchten voor de Japanners. Ze ontkwam ternauwernood met een groot aantal kinderen aan de overzijde van de Gele Rivier.

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

HOTEL
DREYEROORD -
OOSTERBEEK
Telefoon 085-333169

(Uw bestelling ongefrankeerd: antwoordnummer 77).

Voor bijbels, boeken en muziek

Is LINDENBERG uniek!
Grote voorraad
Snelle levering

ook van de allernieuwste uitgaven

LINDENBERG'S
BOEKHANDEL

Slaak 4-8 (postbus 4209)
ROTTERDAM 16

Het adres voor al uw

GOEDE BOEKEN

lees- en prentenboeken,
bijbels (uitsluitend staten-
vertaling) en psalm boek-
jes is

G. KOOL

Stationssingel 50
Veenendaal
Telefoon 08385 13978
Postbus 177

Voor een
SERIEUZE
BIJVERDIENSTE
contact opnemen met
M. van Ooljen,
Telefoon 078-21153

Later werd het nog moeilijker, omdat de legers van nationalistisch China moesten wijken voor het communistische leger, dat tenslotte het hele vasteland van China in zijn macht kreeg. Onder allerlei moeilijkheden en ontberingen werkte Glady verder. Ze had steeds de Heere nodig. Hij sterkte en bekwaamde haar. Van dit alles en veel meer kan men in dit boek lezen. Het laat zich met spanning lezen van het begin tot het einde. Dat einde is de nog onverwachte dood van Glady na de jaarswisseling 1969-1970.

Uit het boek blijkt dat we te maken hebben met een waar verhaal. Het is gegrond op authentieke gegevens. De inkleding is van de schrijfster. Zij zal het zo goed mogelijk hebben gedaan. Toch is voor ons de vraag of daardoor niet het gevaar groot is, dat de werkelijkheid anders is beschreven dan deze is geweest. Persoonlijk zouden we de voorkeur hebben gegeven aan het afdrucken van de officiële bescheiden in systematische volgorde, voorzien van de nodige toelichtingen.

Hiermede willen we niets afdoen aan de waardering die we hebben voor de wijze waarop de schrijfster gemeend heeft het leven te moeten tekenen van een vrouw, die haar leven besteed heeft in de dienst van Gods koninkrijk en zo ten zegen van velen is geweest. Het is beschamend voor ons. We wensen dit boek in veler handen.

Het telt ongeveer 330 blz., is gebonden uitgegeven in geplastificeerde band en kost f 19,50 plus f 2,- porto.

SCHOOL en OUDERS

Zo heet het themanummer van De Reformatorische School, orgaan van de vereniging voor gereformeerde schoolonderwijs en de gereformeerde onderwijzers- en lerarenvereniging, Kon. Emmaweg 65, Houten, U.

De redactie schrijft, dat het onderwerp op dit moment niet over gebrek aan belangstelling te klagen heeft. Mede dank zij de ideeën van het huidige kabinet krijgt dit aspect een steeds groter aksent in de publicaties. Aldus de redactie.

We zouden nog een en ander kunnen overnemen van wat de redactie hier zegt. We zouden ook in kort bestek iets over de artikelen zelf kunnen vertellen. Maar we zouden te uitvoerig worden en dan toch niet voldoende inzicht geven in de inhoud van dit themanummer.

Het lijkt ons beter met deze aankondiging te volstaan. We weten zo langzamerhand allen wel welke gevaren er dreigen. Laten allen, die op welke wijze dan ook bij deze zaak betrokken zijn of kunnen worden zich zo goed mogelijk op de hoogte stellen. Ook dit themanummer kan daarvoor uitnemende diensten verrichten.

Het themanummer is te verkrijgen door overmaking van een bedrag van f 3,75 op postrekening nummer 3267858, t.n.v. de penningmeester van DRS. Schubert-hof 37, Waddinxveen.

B.

Voor al Uw

- ★ BOEKEN
- ★ BIJBELS en
- ★ PSALMBOEKEN

Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783
B.G.G. 05250 - 1531

PLAATST UW FAMILIEBERICHTEN
IN
„BEWAAR HET PAND”

huwelijk? belijdenis?..... een blijvend geschenk! Jubileum, verjaardag

HOUTSNIJ TEKSTEN.....

origineel handwerk

Ook maken wij: Hugenotenkruis, Gevouwen handen, enz. enz.

J. DE GRAAF

streefkerk

— nieuwe veer 20 —

tel. 01848 - 1281